

מטעמי תורת זילים

פרשת נשא – גנות מדת הקנאה

משה רבינו מינה על פי ה' את "בני קהת" לעבודת המקדש שנאמר "וַיִּדְבֶר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אַהֲרֹן לֵאמֹר: נִשְׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי קַהַת מִתּוֹךְ בְּנֵי לְוִי לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם: מִבְּרֵי שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְנִמְעָלָה וְעַד בֶּן חֲמִשִּׁים שָׁנָה כָּל בָּא לְצַבָּא לְעִשׂוֹת מְלָאכָה בְּאֵהָל מוֹעֵד: זֹאת עֲבַדְתָּ בְנֵי קַהַת בְּאֵהָל מוֹעֵד קֹדֶשׁ הַקֹּדֶשִׁים" (במדבר ד, א – ד). בני קהת היו נושאים את כלי הקודש "וּמִשְׁמֵרְתֶּם הָאָרֶץ וְהַשְּׁלֶחַן וְהַמִּנְרָה וְהַמִּזְבֵּחַ וְכָלִי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר יִשְׁרְתוּ בָהֶם וְהִמְסֹךְ וְכָל עֲבַדְתּוֹ" (במדבר ג, לא). משה רבינו מינה עליהם את אליצפן בן עוזיאל שנאמר "וַיִּנְשֵׂא בֵּית אָב לְמִשְׁפַּחַת הַקְּהֹתִי אֶלְיָצֶפֶן בֶּן עֹזִיָּאל" (במדבר ג, ט). **קרח התקנא בנשיאותו של אליצפן כי חשב שהנשיאות מגיעה דווקא לו, ואז הוא קם וחלק על משה רבינו** (במדבר רבה' י"ב, ב, 'מדרש תנחומא' פרשת קרח אות א), **שכך דרכה של 'הקנאה' להביא לשנאה ומחלוקת** (עפ"י 'שער החצור' לר' דוד בן שמעון פרק ר"י ד"ה רבינו מהר"ם אלשיך' בשם האלשיך הקדוש).

ויש להתבונן, מדוע נאסר על איש ישראל לקנא בחברו? ובמה יכול לזכות אדם שמתגבר על יצרו הרע ונמנע לגמרי מלקנא בחברו?

הנחש הקדמון קינא באדם הראשון וזה הביא לחטא אכילת עץ הדעת

כל הרעה שנהיתה בעולם מזמן הבריאה היא בסיבת הקנאה (יטור ברקת' לר' חיים הכהן על הלכות סימן תסג אות א ד"ה הנה). בתחילה אדם הראשון היה מיסב בגן עדן ומלאכי השרת היו צולין לו בשר ומסננין לו יין (נמי' סנהדרין דף נט ע"ב בשם ר' יהודה בן תימא, 'מדרש תלפיות' ענף אדם הראשון ד"ה אבות בשם 'אבות דרבי נתן') כסימן לשפע שהוא משך מן השמים (ביאור הלבוש על 'ירקנאטי' על התורה פרשת בראשית דף יג ע"א ד"ה בראשית רבה ד"ה אמר). ועוד הקב"ה חלק לו כבוד ועשה לו עשר חופות בגן עדן ומלאכים היו מתופפים ומרקדים לפניו (פרקי דרבי אליעזר' פרק יב ד"ה עשר חופות). **אז הס"מ שהוא סמל הקנאה** (ספר הליקוטי' להארי"י ז"ל פרשת ויחי ד"ה זה אחר) **כפי שנרמז בשמו סמא"ל שעיקר אותיותיו הן 'סמל' וקנאתו רמוזה בפסוק 'אֲשֶׁר שָׁם מוֹשֵׁב סִמֵּל הַקְּנָאָה הַמְּקַנָּה'** (יחזקאל ח, ט) (אמרי נעים' על התורה פרשת בא דף פ ע"א ד"ה בא אל פרעה) – **התקנא באדם הראשון על הכבוד שעשה לו ה' על ידי המלאכים** (פירוש מהרז"ו על 'פרקי דרבי אליעזר' תחילת פרק יג) **ועל הממשלה שניתן לו על הברואים למטה שהוא דומה לעליונים** (ביאור אבן יקרא על 'ירקנאטי' על התורה פרשת בראשית דף יג ע"א ד"ה בראשית רבה ד"ה אמר, 'יטור ברקת' על הלכות פסח סימן תסג אות א ד"ה הנה), **לכן הלך ו'רכב' על גבי הנחש שבארץ כדי להחטיו ולגרשו מלפני ה' יתברך** (ירקנאטי' על התורה פרשת בראשית דף יג ע"א ד"ה בראשית רבה).

'הנחש' שבארץ הוסיף לקנא באדם הראשון בשעה שראה אותו יחד עם חוה אשתו (שתי ידות' לר' אברהם חזקוני על התורה פרשת וישלח דף כג ד"ה במדבר לא ננתן), **כלומר שהוא התקנא בו בסיבתה** (יצמח דוד' למחבר שו"ת בית דוד פרשת לך לך דף נ ע"א ד"ה בילקוט, 'שתי ידות' לר' אברהם חזקוני על התורה פרשת וישלח דף כג ד"ה במדבר לא ננתן). **לכן הנחש שהיה מהלך על רגליו** (רד"ל' על 'פרקי דרבי אליעזר' לר' אליעזר הגדול פרק יג ד"ה והיה דמותו כמין גמול) **בא על חוה בקנאתו** (שתי ידות' לר' אברהם חזקוני על התורה פרשת וישלח דף כג ד"ה במדבר לא ננתן) **ועל ידי כן הטיל בה זוהמא** (ספר הליקוטי' להארי"י ז"ל פרשת ויחי ד"ה זה אחר, 'יצמח דוד' למחבר שו"ת בית דוד' פרשת לך לך דף נ ע"א ד"ה ובילקוט) **שהוא התחלת היצר הרע שבעולם**. ועל ידי היצר הזה שנוקב בתוך חוה, היא הלכה וסחטה את הענבים של 'עץ הדעת' בגן עדן ושתתה מהם. אז היצר הרע התיישב והשתרש לגמרי בגופה. אחר כך היא נתנה לבעלה מן העץ. אדם הראשון לא ידע כי זה מעץ הדעת כפי שאמר לבורא "הֲאֵשָׁה אֲשֶׁר נָתַתָּה עִמָּדִי הוּא נָתַנָּה לִי מִן הָעֵץ וְאָכַלְתִּי" (בראשית ג, יב), **לכן שתה לגימה ראשונה ונזרק בו יצר הרע**. אחר כך המשיך לשתות עוד ברצונו מחמת יצרו הרע כפי שאמר בסוף דבריו "וְאָכַלְתִּי" (יצמח דוד' למחבר שו"ת בית דוד פרשת בראשית דף יד ע"ב ד"ה 'אמנם ישוב הדבר' בשם ספר 'המלבוש' מכתבי הארי"י ז"ל).

חטא אכילת עץ הדעת נגרם בעקבות מה שהתקנא הנחש באדם וחווה (דברים אחדים' להחיד"א דף יד שבת הגדול דרוש כט דף קנב ע"ב), **ומאכילה זו שלט בהם יצר הרע בפועל, והתהווה 'הקליפות' והסטרא אחרא' שהיו עד אז רק ב'כוח'** (יצמח דוד' פרשת לך לך דף נ ע"א ד"ה בילקוט). ועל כך האדם הראשון נענש (יצמח דוד' למחבר שו"ת בית דוד פרשת בראשית דף יד ע"ב ד"ה 'אמנם ישוב הדבר' בשם ספר 'המלבוש' מכתבי הארי"י ז"ל) **ונגזר עליו מיתנה שנאמר "כִּי עָפָר אֶתָּה וְאָפֶר עָפָר תִּשׁוּב"** (בראשית ג, יט). וזה מה שאמר רבותינו "הקנאה והתאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם" (ראה פרקי אבות ד, כא) **שהוא על אדם הראשון, כי על ידי הקנאה שהתקנא הנחש הקדמון על אשתו חווה** (יילקוט דוד' פרשת בשלח ד"ה מייש ז"ל הקנאה והתאוה. ראה 'פרקי דרבי אליעזר' תחילת פרק י"ג) **ועל כבודו** (יראשית חכמה' שער הענוה פרק ז ד"ה המקנא חומס נפש), **באה המיתה לעולם** (יראשית חכמה' שער הענוה פרק ז ד"ה המקנא חומס נפש, 'ילקוט דוד' פרשת בשלח ד"ה מייש ז"ל הקנאה והתאוה). אדם הראשון איבד על ידי כן גם את 'בגדי השֶׁקֶל' שהיו לו, ולבש בגדים אחרים (יכד הקמח' לרבינו בחיי בערך קנאה ד"ה ודבר ידוע) **מהעור שהפשיט ה' יתברך מהנחש שנאמר "וַיַּעַשׂ ה' אֱלֹקִים לְאַדָּם וּלְאֵשֶׁתוֹ פְּתָנוֹת עוֹר וַיַּלְבֹּשֵׁם"** (בראשית ג, כא) (פרקי דרבי אליעזר' פרק כ ד"ה רבי אליעזר בן עקב) **ואז נטרד האדם הראשון מגדולתו** (יכד הקמח' לרבינו בחיי בערך קנאה ד"ה ודבר ידוע).

גם הנחש נענש כאשר נקצצו רגליו והתקלל מכל חיה ובהמה שנאמר "וַיֹּאמֶר ה' אֱלֹקִים אֶל הַנָּחָשׁ כִּי עָשִׂיתָ זֹאת אַרְוֵר אֶתָּה מִכָּל הַבְּהֵמָה וּמִכָּל חַיַּת הַשָּׂדֶה עַל חֲנֹךְ תֵּלֵךְ וְעַפְרָת אֲכַל כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ" (בראשית ג, יד). ועוד פקד עליו ה' שיהיה הנחש מפשיט את עורו ומחליכו כל שבע שנים בצער גדול (ראה 'פרקי דרבי אליעזר' פרק יד ד"ה אמר אדם לפניו). **ועמו הופל גם הס"מ יחד עם הכת שלו ממקום קדושתו מן השמים** (ירקנאטי' על התורה פרשת בראשית דף יג ע"א ד"ה בראשית רבה). **ואף שהס"מ היה קודם לכן שר גדול בשמים** (פרקי דרבי אליעזר' לר' אליעזר בן הורקנוס פרק יג ד"ה והיה סמא"ל) **יותר מן השרפים** (שערי קדושה' לר' חיים ויטאל חלק ב שער ד הקנאה היא גרמה) **וחיות הקודש, שהרי יש לשרפים וחיות הקודש שש כנפים כל אחד ואילו לס"מ יש שתיים עשרה כנפים** (פרקי דרבי אליעזר' לר' אליעזר בן הורקנוס פרק יג ד"ה והיה סמא"ל) – **אף על פי כן הוא נעקר מן הקדושה בשביל קנאתו באדם הראשון** (שערי קדושה' לר' חיים ויטאל חלק ב שער ד הקנאה היא גרמה). **והס"מ נרמז אצל בלעם הרשע שביקש להיעזר בו נגד ישראל כאשר אמר "אוי מִי יִחַיָּה מִשְׁמוֹ אֵל"** (במדבר כד, כג) **כשכוונתו לסמא"ל**. ושתי אותיות ו' שבדבריו שהן בגמטריא שתיים עשרה, הן כנגד שתיים עשרה כנפיו (רבינו בחיי במדבר כד, כג).

קין קינא בהבל אחיו על ריצוי מנחתו ועל תאומתו היתירה

כל הראשונים בבריאה נענשו בגלל הקנאה. כך היה עם קין והבל (ישערי קדושה' לר' חיים ויטאל חלק ב שער ד ד"ה הקנאה היא גרמה) כאשר קין נולד מצד הזוהמא שהטיל הנחש בחוה (זוהר פרשת בראשית דף נד ע"א ד"ה רבי אלעזר אמר) אשר היתה מכשכשת במעיה של חוה (יאר החמה' על זוהר פרשת פקודי דף רלא ע"א ד"ה ואולי תולדו' מהרמ"ק, הרמ"ד וואלי פרשת בראשית סוף פרק ג), ויצאה בקין הבכור (יאר החמה' על זוהר פרשת פקודי דף רלא ע"א ד"ה 'ואולי תולדו' מהרמ"ק) וממנה היה עיקר עצמותו (הרמ"ד וואלי פרשת בראשית תחילת פרק ד ד"ה והאדם ידע את חוה). וכיון שהוא יצא מתוך 'הקליפה' לכן הוא נולד ערל בבריתו בשונה מהבל שיצא מתוך 'הקדושה' ולכן נולד מהול. קין היה מתקנא על הבל אחיו, כי היה רוצה שיהיה לו גם חלק בקדושה העליונה כאחיו, ולא היה יודע שיש דרך למול עצמו ועל ידי כן להיטהר ולהיכנס אל הקודש. וכך במקום להיכנע אל הבל ולהיות כבוש תחתיו הוא מרד בו וקם וחרגו (זכר דוד' לר' דוד זכות ממדינתא מאמר א פרק ג דף ז ע"א ד"ה 'וכתב מהר"ם אלמושנינו מהרמ"ק).

קין גם התקנא בהבל על קרבן המנחה, כי מנחתו לא התרצתה ואילו מנחתו של הבל כן התרצתה שנאמר "וַיְהִי מִקֶּץ יָמָיו וַיָּבֵא קַיִן מִפְּרֵי הָאֲדָמָה מִנְחָה לַה' : וַהֲבֵל הֵבִיא גַם הוּא מִפְּכֻרֹת צֹאנוּ וּמִחֻלְבָּהּ וַיִּשַׁע ה' אֶל הֶבֶל וְאֶל מִנְחָתוֹ : וְאֶל קַיִן וְאֶל מִנְחָתוֹ לֹא שָׁעָה וַיַּחַר לְקַיִן מְאֹד וַיִּפְּלוּ פָּנָיו" (בראשית ד, ג-ה) (צמח דוד' למחבר שו"ת בית דוד פרשת בראשית דף יח ע"ב ד"ה ובוה יובן מ"ש). "וַיַּחַר לְקַיִן מְאֹד" – שהתקנא להבל על ריצוי קרבנו (מאירת עינים' פרשת בראשית ד"ה עוד מצאתי על סוד). ועוד קין התקנא מאוד בהבל גם על האחות התאומה היתירה שנולדה יחד עם הבל. קין אמר שהוא זה שצריך ליטול אותה לפי שהוא הבכור ואילו הבל אמר שהוא יטול אותה כי היא נולדה עמו (שמן הטוב וזקן אהרן' בחלק 'שמן הטוב' פרשת שמות על הפסוק 'וירא איש מצרי') ותאומה זו היתה עיקר קנאתו של קין בהבל (גאולת עולם' להחיד"א דף קטו ע"א ד"ה במה לקו) לפי שהיא היתה היפה בנשים (ביאר 'יאבן יקרה' למחבר 'הלבושים' על הרקנאטי דף טז ע"ב ד"ה וקני קין להבל).

קין קם בקנאתו והרג את הבל אחיו (מאירת עינים' פרשת בראשית ד"ה עוד מצאתי על סוד, 'שמן הטוב וזקן אהרן' בחלק 'שמן הטוב' פרשת שמות על הפסוק 'וירא איש מצרי') שנאמר "וַיֹּאמֶר קַיִן אֶל הֶבֶל אָחִיו וַיְהִי בְהִיּוֹתָם בְּשֵׂדָה וַיִּקָּם קַיִן אֶל הֶבֶל אָחִיו וַיַּהַרְגֵהוּ" (בראשית ד, ח). אז קין התקלל ונענש שנאמר "וַעֲתָה אָרוּר אֲתָה מִן הָאֲדָמָה אֲשֶׁר פָּצְתָה אֶת פִּיהָ לְקַחְתָּ אֶת דְּמֵי אָחִיךָ מִיָּדְךָ : כִּי תַעֲבֹד אֶת הָאֲדָמָה לֹא תֹסֵף תֵּת פְּחָה לָךְ נָע וַנֵּד תִּהְיֶה בְּאָרֶץ" (בראשית ד, יא-יב). ועל אף שקין היה מדבר פה אל פה עם ה' יתברך, הוא נענש להיטרד מהעולם יחד עם כל זרעו על שקינא לתאומתו של הבל (ישערי קדושה' למהרח"ו חלק ב שער ד ד"ה הקנאה היא גרמה), וכפי שאכן היה בשעת המבול כאשר כל זרעו נמחה במבול (עבודת הקודש' לר' מאיר בן גבאי חלק ד פרק יד ד"ה והנה בארו) עד שלא נשאר מהם אפילו בן אחד. רק נשארה בת אחת מזרעו והיא נעמה אחות תובל-קין אשתו הצדקת של נח (ראה רש"י בראשית ד, כב וכן 'בראשית רבה' כג, ג) (מאמר חיקור דין' להרמ"ע מפאנו חלק ג סוף פרק ט, 'מגלה עמוקות' על התורה פרשת פנחס ד"ה ונתתם את נחלתו) שמעשיה היו נאים ונעימים. ולכן גם נקראה בשם 'נעמה' (בראשית רבה' כג אות ג, 'ילקוט שמעוני' חלק א' פרשת בראשית רמז לח).

הקנאה גרמה למחלוקת קורח ועדתו ולגלותם של עשרת השבטים

הקנאה היא ראש לכל העבירות שבין אדם לחברו וממנה באים לשנאה ומחלוקת ולשון הרע (ישערי קדושה' לר' דוד בן שמעון פרק ו' ד"ה 'רבינו מהר"ם אלשיך' בשם האלשיך הקדוש). כך היה עם קרח בן יצהר שהתקנא בנשיאותו של אליצפן בן עוזיאל על בני הקהתי. קרח אמר כי לסבו היו ארבעה בנים והם עמרם יצהר חבורן ועוזיאל. מעמרם הגדול יצאו משה ואהרן שהם נעשו מלך וכהן גדול. ועל כן ראוי שבנו של יצהר שהוא השני בבנים, יהיה נוטל את הנשיאות. אבל משה רבינו לא עשה כך אלא מינה את אליצפן בן עוזיאל כנשיא. אז קרח חלק על משה רבינו לבטל דבריו (רש"י במדבר טז, א). קרח גם טען על משה כי מה שהחליף את הלויים תחת הבכורות, לא עשה כן אלא כדי לתת גדולה ומעלה לבני לוי שהם ממשפחתו. וכן אמר שהוא הגדיל את בני קהת במעלתם על כל שאר הלויים לשאת את הדברים המקודשים שבמשכן, מפני שהם קרובים אליו יותר שהרי קהת היה זקנו (כד הקמח' לרבינו בחיי בערך 'קנאה' ד"ה ודבר ידוע). ובאמת קרח היה ראוי לנשיאות יותר מאליצפן כי היה יותר חכם וגם בנו של היותר גדול בין האחים, אלא שמשה עשה את אליצפן נשיא על פי צווי ה' (זרע שמשון' לר' שמשון נחמני תחילת פרשת קרח).

בקנאתו זו קרח זבק בדרכו של קין כי הוא היה גלגולו (ילקוט דוד' פרשת קרח ד"ה לפי שבא קין) שהרי חלק 'הרוח' של קין התגלגלה בקרח (ישערי הפסוקים' להארי" ז"ל בראשית על הפסוק 'כי שבעתים יוקם קין'). וזה מה שאמרו רבותינו כי קרח "לקח מקח רע לעצמו" (ראה גמ' סנהדרין דף קט ע"ב) כשכוונתם שהוא לקח את רוחו של קין מצד הרע שבו (ישערי הפסוקים' להארי" ז"ל פרשת בראשית על פסוק 'כי שבעתים יוקם קין' ד"ה והנה כאשר). לכן גם נרמזה תיבת 'קין' בתוך שמו "קֶרַח בֶּן יִצְחָר" (במדבר טז, א) (מאירת עינים' לר' יצחק דמן עכו תלמיד הרמב"ן פרשת בראשית ד"ה עוד יוסתר משה, ישערי הפסוקים' להארי" ז"ל פרשת בראשית על פסוק 'כי שבעתים יוקם קין' ד"ה והנה כאשר). קרח נחלק על משה בענין צפורה בטענה שהיא אשתו, כשם שקין חלק על תאומתו של הבל. וזה סוד כוונת רבותינו שחשדו אז את משה רבינו באשת איש (ראה 'במדבר רבה' יח, כ) (מדרש אליהו על התורה למחבר 'שבט מוסרי' פרשת בראשית על הפסוק 'שבעתים יוקם קין' ד"ה והנה כאשר). ומשום שקין בא מזוהמת הנחש אשר קינא לאדם הראשון, לכן נאמר גם על קרח בקנאתו על משה רבינו "וַיִּקְנְאוּ לְמֹשֶׁה בְּמַחְנֵהוּ" (תהלים קו, טז). וגם משה רבינו אמר לשון כזאת ליהושע בן נון "הֲמִקְנָא אֶתָּה לִי" (במדבר יא, כט), כי משה היה גלגולו של הבל שקינא בו קין בגלגולו הקודם (ילקוט דוד' פרשת קרח ד"ה לפי שבא קין).

בעוון הקנאה נחלקה מלכות ישראל וגלו כל עשרת השבטים, כי היתה למלכות ישראל קנאה על מלכות יהודה (כד הקמח' לרבינו בחיי בערך קנאה ד"ה ודבר ידוע). דבר זה התחיל עם ירבעם בן נבט המלך הראשון של מלכות ישראל אשר כל חכמי הדור היו לפניו כעשב השדה לגודל חכמתו בתורה (ראה גמ' סנהדרין דף קב ע"א בשם רב) אך בקנאתו למלכי בית דוד הוא 'טרד מן העולם' (ישערי קדושה' למהרח"ו חלק ב שער ד ד"ה הקנאה היא גרמה) כלומר שאיבד את חלקו בעולם הבא (גמ' סנהדרין דף צ ע"א). כי ירבעם שמלך על מלכות ישראל קינא לרחבעם שמלך על מלכות יהודה, היות שהישיבה בעזרה שבמקדש בשעת הרגל היתה מותרת רק למלכי יהודה. לכן ירבעם נאלץ לעמוד בעזרה (ידברים אחדים' להחיד"א דף יד שבת הגדול דרוש כט דף קב ע"ב) והוא חשש שישראל יראו זאת ויגידו שהוא ירבעם 'העבד' ואילו רחבעם הוא 'המלך' שהרי זה עומד וזה יושב (גמ' סנהדרין דף קא ע"ב). לכן ירבעם הלך ועשה שני עגלי זהב לעבודה זרה (ידברים אחדים' להחיד"א דף יד שבת הגדול דרוש כט דף קב ע"ב) והעמיד אותם ב'דן' ו'בבית אל' ואמר לישראל "רַב לָכֶם מַעֲלוֹת יְרוּשָׁלַם הִנֵּה אֶלְהֵיךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֶעֱלִיף מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם" (מלכים א' יב, כח) (גמ' סנהדרין דף קא ע"ב) וכך חטא והחטיא את ישראל (פרקי אבות ה, יח).

מי שאין בלבו קנאה על חברו אין עצמותיו מרקיבין בקבר

המדה הרעה של הקנאה היא מ'הסטרטא אחרא' (יספר הליקוטים) להרמ"ד וואלי חלק ב בבואר מאמר חז"ל כוס של ברכה ד"ה לאחר שאוכלין). **ומי שיש לו קנאה אזי הרע שולט בו ונרקבין עצמותיו ב'קליפה'** (כנפי יונה) להרמ"ע מפאנו חלק חמישי סימן מג) **אחרי שהוא נקבר באדמה** (ניסוח מלאכי השרת) לר' צדוק הכהן מלובלין דף ח ע"ב) **שנאמר "וְרָקַב עֲצָמוֹת קִנְאָה"** (משלי יד, ט) (כד הקמח) לרבינו בחיי בערך 'קנאה' ד"ה ודבר ידוע, 'ראשית חכמה' שער הענוה פרק ז ד"ה המקנא חומס נפשו, 'מגלה עמוקות' על התורה פרשת בלק ד"ה סוד בועל ארמית) **ועמם נרקב גם הבשר** (כנפי יונה) להרמ"ע מפאנו חלק חמישי סימן מג). **ריקבון של העצמות הוא חולי שאין לו רפואה ואין לו תקנה, כי כשהבשר נרקב בחיי האדם הנה הוא חוזר ומתחדש אבל העצם הנרקבת אין לה רפואה לעולמים.** לכן 'הקנאה' נמשלה לרקב עצמות לומר שכמו שאין רפואה לרקבון העצמות כך מדת הקנאה הוא חולי שאין לו רפואה (כד הקמח) לרבינו בחיי בערך 'קנאה' ד"ה חיי בשירים). ומטעם זה ראשי התיבות של **"רָקַב עֲצָמוֹת קִנְאָה"** (משלי יד, ט) הוא 'עקר', לפי שהאדם המקנא בליבו עוקר את עצמו מן הקדושה ועצמותיו מרקיבין **"עֵשׂ יֹאכְלֵם"** (ישעיה נ, ט) (מגלה עמוקות) על התורה פרשת בלק ד"ה סוד בועל ארמית).

אך מי שלבו נקי וטהור מהקנאה, זכות היא לעצמו ומנוחה לעצמותיו, כי אין עצמותיו מרקיבין (כד הקמח) לרבינו בחיי בערך קנאה ד"ה ודבר ידוע) **וגם אין גופו כלה, שהתולעת לא שולטת בבשרו** (ראשית חכמה) שער הענוה פרק ז ד"ה המקנא חומס נפשו) **וגופו נשאר חי וקיים** (מגלה עמוקות) פרשת בלק ד"ה סוד בועל ארמית). וזה נרמז בפסוק שאמר דוד המלך **"לִכְן שָׁמַח לְבִי וַיִּגְדַּל כְּבוֹדִי אֲף בְּשָׂרֵי יִשְׁכֹּן לְבָטַח"** (תהלים טז, ט) **כלומר כיון ששמח ליבי ולא קנאתי** (עפ"י 'ארץ החיים' למקובל ר' אברהם חיים הכהן על התהלים מזמור טז, ט אות פ, 'מזמור לאספי' לר' ששון בן מרדכי משה מבגדד בחלק 'הנהגת האכילה' דף פז ע"ב ד"ה ועוד שמח לבי) **בשולחנם של אחרים ואפילו לא בשולחנם של מלכים** (מזמור לאספי' לר' ששון בן מרדכי משה מבגדד בחלק 'הנהגת האכילה' דף פז ע"ב ד"ה ועוד שמח לבי), **לכן "אֲף בְּשָׂרֵי יִשְׁכֹּן לְבָטַח" בתוך הקבר ולא יירקב** (עפ"י 'ארץ החיים' ר' אברהם חיים הכהן על התהלים מזמור טז, ט אות פ, 'מזמור לאספי' לר' ששון בן מרדכי משה מבגדד בחלק 'הנהגת האכילה' דף פז ע"ב ד"ה ועוד שמח לבי) **וכאשר יגיע העת של תחיית המתים יקום אותו אדם שלא קינא, כמו אחד שמקיץ משנתו לאחר שהיה "יִשָּׁב בְּשֵׁבֶת תְּחֻכְמָנִי"** (שמואל ב' כג, ח). ועד אז מתקיים בו **"בְּשֵׁכְבְּךָ תִּשְׁמַר עֲלֶיךָ"** (משלי י, כב) (ארבע חרשים) לר' יששכר בער פרק כד קנאת אפרים דף ע"א ד"ה הרי יצא לנו).

והיה מעשה באיש אחד שנפטר, ואחרי שעבר כמה זמן באו אנשים וחפרו בשדה של קברו ומצאו שהוא היה חי ולא שלט בו רָמָה. **ושאל אותו החכם מאיזה סיבה זכה לכך והשיב שלא היה בו קנאה בחייו ולא הטה אזנו לשמוע דברים בטלים** (ראשית חכמה) שער הקדושה פרק יא ד"ה 'עוד מצאתי' בשם תנא דבי אליהו). וכן היה מעשה עם רב נחמן, שכמה חופרים חפרו בשדה אחת והיה קבור שם רב אחאי בר יאשיה. לפתע סימן להם רב אחאי בר יאשיה מתוך הקבר. אז הלכו החופרים ואמרו לרב נחמן שהמת עשה להם סימן! רב נחמן בא ושאל את רב אחאי **"האם המתים לא אמורים לשוב לעפר?"** ענה לו רב אחאי שכתוב **"וְרָקַב עֲצָמוֹת קִנְאָה"** (משלי יד, ט) **כלומר שכל מי שיש לו קנאה בלבו על חברו עצמותיו מרקיבין לאחר מותו וכל מי שאין לו קנאה בלבו אין עצמותיו מרקיבין, והוא לא היה לו בחייו קנאה בלבו.** אז מישש אותו רב נחמן לראות שיש בו ממשות גופנית ואמר שיקום וילך לביתו. אך ענה לו רב אחאי שאין לו רשות עד שיגיע העת של תחיית המתים ויעלהו הקב"ה שנאמר **"וַיִּדְעֶתֶם כִּי אֲנִי ה' בְּפִתְחֵי אֶת קְבֻרֹתֵיכֶם וּבְהִעָלוֹתֵי אֶתְכֶם מִקְבְּרוֹתֵיכֶם עֲמִי"** (יחזקאל לו, יג) (גמי שבת דף קנב ע"ב).

כאשר גופו של אדם עדיין קיים בקבר ולא התכלה, אין 'הנשמה' ו'הרוח' שלו נכנסים למנוחתם (ידעת חכמה) למהר"ל פרחוביצי' בשער הידיעות דף נד ע"א ד"ה הידיעה הוי מה'חסד לאברהם' על פי הוזהר). כי צריך קודם שהגוף ההוא יענש בקבר על מעלליו המכוערים ורק אחר כך 'הרוח' תגיע למנוחתה. **אך אותם אלו שגופם נשאר שלם בקברם כי לא היה בהם קנאה** (ידעת חכמה) למהר"ל פרחוביצי' בשער הידיעות דף נד ע"א ד"ה הידיעה הוי מה'חסד לאברהם'), **הם זוכים שרוחם תעלה למנוחתה מיד עם פטירתם וגופם לא יענבם כלל** (עפ"י 'ידעת חכמה' למהר"ל פרחוביצי' בשער הידיעות דף נד ע"א ד"ה הידיעה הוי מה'חסד לאברהם'). אמנם שעה אחת קודם שיבוא עת תחיית המתים גם גופם של אלו יצטרך להרקיב ולשוב לעפרו כדי לקיים את הכתוב **"כִּי עֶפְרָ אֶתָּה וְאֶל עֶפְרָ תָשׁוּב"** (בראשית ג, יט) (גמי שבת דף קנב ע"ב במעשה עם אחאי בר יאשיה). ושאר האנשים שקינאו בחייהם ונרקבו עצמותיהם, להם נשארת בקבר עצם קטנה הנקראת 'לוז' ונמצאת בעמוד השדרה, **והיא לא נרקבת כי היא איננה נהנית מהעולם הזה כלל ולכן אין לה שייכות למדת הקנאה.** וממנה עתיד המת לחיות מחדש ולהיכנס בגופו לגן עדן כדי ליהנות מזיו השכינה עדי עד (זיקוקין דנורא' על 'תנא דבי אליהו רבא' פרק ב ד"ה וחשתא איש שהלזו של שדרה) (להרחבה על עצם הלזו ותחיית המתים ראה מאמרנו לפרשת האזינו – תחיית המתים).

לא היה קנאה בין השבטים ולכן עצמותיהם לא נרקבו עשרות שנים

יוסף הצדיק ציוה לפני מותו שכאשר ישראל ייצאו ממצרים הם יעלו איתם את עצמותיו שנאמר **"וַיִּשְׁפַּע יוֹסֵף אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר פֶּקֶד יִפְקֹד אֱלֹהִים אֶתְכֶם וְהִעֲלֶתְכֶם אֶת עֲצָמוֹתַי מִצְרָיִם"** (בראשית נ, כה). ועם עצמותיו ציוה שיעלו גם את עצמות שאר האחים השבטים. ואף שהשבטים היו עתידים להיות קבורים במצרים מאה ועשרים שנה, ויוסף אף יותר מכך במשך מאה שלשים ותשע שנה, **בכל אופן ציוה אותם יוסף על כך כי הוא ידע שאין עצמותיהם יירקבו באדמה, כי מי שאין לו קנאה בלבו אין עצמותיו נרקבין, ויוסף ואחיו נשבעו אחד לשני שאין בלבם קנאה זה על זה ולא כלום.** לכן יש לשון כפולה בפסוק **"וַיִּקְחָ מֹשֶׁה אֶת עֲצָמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ כִּי הִשְׁבַּע הַשְּׁבִיעִי"** (שמות יג, יט), לומר שיוסף נשבע לאחיו ואחיו נשבעו לו שאין בלבבם שום קנאה אחד על השני (ראה 'שמות רבה' סדר בשלח כ, יט) (ברכת שמואל לר' שמואל קאיינדנור אביו של מחבר 'קב הישר' פרשת בשלח דף יז ע"ב טור א ד"ה אמנם כדי להבין, 'לב אריה' לר' יהודה אריה לייב האשקי פרשת בשלח אות כ, 'יוסף אברהם' לר' אברהם פאלאגי מערכת עאות לח ערך עצמות).

יוסף הוצרך להשיב את ישראל להעלות את עצמותיהם כי לולא זה ישראל היו אומרים שוודאי ברבות השנים הרקיבו העצמות ואין מה לעלות אל הארץ (ילב אריה' פרשת בשלח אות כ). ומה שנאמר אצל האחים השבטים על יוסף **"וַיִּקְנְאוּ בוֹ אֶחָיו"** (בראשית לו, יא) אין הכוונה חלילה לקנאה רגילה בין בני האדם לפי שלא יתכן שתהיה מדה מגונה כזאת בין שבטי י-ה (מזבח אליהו למחבר 'שבט מוסר' פרשת וישב דף מב ע"ב ד"ה ובאופן אחר), **אלא קנאתם היתה ל'שם שמים' על שפניו של יוסף היו מיופיו של יעקב אביהם, פנים מצהילות באור הגדול כתרם של תורה** (ילב אריה' לר' יהודה אריה לייב האשקי פרשת וישב אות יד ד"ה ולפי הקדמות אלו) **ועל שדווקא לו יעקב מסר את מה שלמד בחכמת התורה וסודותיה** (רמב"ן בראשית לו, ג, ד"ה בן זקונים). כך שקנאתם היתה על דרך 'קנאת סופרים תרבה חכמה' (ילב אריה' פרשת וישב אות יד ד"ה ולפי הקדמות אלו. ראה 'יספר הליקוטים' להרא"י ז"ל פרשת ויחי ד"ה ואני נתתי), שהיא קנאת אדם על שלא הגיע למדרגת הרוחנית של חברו אשר למעלה ממנו, ועל ידי קנאתו הוא מוסיף על שלימות חכמתו (כיל יקר' שמות כה, י ד"ה והקורבן אלו), והיא קנאה טובה (ופלא יועי' ערך קנאה ד"ה 'יאל יש קנאה טובה' ויעי').

ומכל מקום מי ששמו יוסף מסוגל יותר שיקנאו בו לכן השם 'יוסף' בגמטריא 'קנאה' (יחומת אנך' להחיד"א פרשת ויחי אות ז בשם ספר 'מצרף לחכמה', נחל קדומים' להחיד"א פרשת ויחי אות י ד"ה כה תאמר, 'פני דוד' להחיד"א פרשת ויגש אות ח בשם הרב יש"ר מקנדיא). וזה מה שאמר יוסף לאחיו 'ויאמר יוסף אל אחיו יוסף יעוד אבי חי ולא יכלו אחיו לענות אתו כי נבְּחֵלוּ מִפְּנֵיו" (בראשית מה, א), **אמר להם 'אני יוסף' כי רצה לפייסם ששמו גרם שיקנאו בו ועל ידי כן בסוף מכרוהו, ואין להאשימם בזה** (פני דוד' להחיד"א פרשת ויגש אות ח). וכן על דרך זה אמר להם 'ויאמר אני יוסף אחיכם אשר מכרתי אתי מִצְרַיִם" (בראשית מה, ד), כדי לנחמם ששם יוסף עלול שיתקנאו בו ואל ייחר בעיניהם, כי כך היא המידה למי ששמו יוסף (ומדבר קדמותי להחיד"א מערכת י אות כה יוסף הצדיק). וכן אמרו השבטים ליוסף "וַיִּצְוּוּ אֶל יוֹסֵף לֵאמֹר אֲבִיךָ צִוָּה לִפְנֵי מוֹתוֹ לֵאמֹר" (בראשית נ, טז) "אל יוסף" – לומר ששמו גרם את הקנאה (נחל קדומים' להחיד"א פרשת ויחי אות י ד"ה כה תאמר). **ולכן אחרי שיוסף ידע גם שבעים לשון והיה חשש שאנשים התקנאו בו יותר, הקב"ה הוסיף לו אות ה' לשמו כדי להגן עליו מפני הקנאה והוא נקרא בשם "יהוסף"** (יחומת אנך' להחיד"א פרשת ויחי אות ז ועיי"ש כיצד מן עליו) שנאמר "עדות ביהוסף שמו בְּצִאתוֹ עַל אֶרֶץ מִצְרַיִם שָׁפַת לֹא יִדְעָתִי אֶשְׁמַע" (תהלים פא, ו).

קנאה בהבלי העולם הזה במיני עושר כבוד ובפעולות המעשים הרעים היא אסורה, אבל קנאה בתורה ובמצוות ובמעשים טובים הרי זו מדה משובחת (וכד הקמח' בערך קנאה ד"ה דבר דיוט). **כך היה עם רחל אמנו שנאמר בה "ותרא רחל כי לא ילדה לה ילד ותיקב ותקנא רחל בצאתה"** (בראשית ל, א) **שקנאה זו לא היתה חלילה קנאה רגילה שהרי רחל היתה נביאה ורוח הקודש שרתה עליה ואיך תעשה דבר מגונה בעיני ה', וגם אם חלילה היתה נכשלת אז התורה לא היתה כותבת בגנותה** (נור הקדוש' על 'בראשית רבה' עט, ט ד"ה כתיב אל יקנא). ועוד שהיא בעצמה מסרה ללאה את מקומה ונתנה לה את הסימנים באותו הלילה (זרע שמשו"ן פרשת נשא דף ק"ג ע"ב ד"ה שקר זכות). אלא שקנאת רחל היתה 'קנאת היראה' (נור הקדוש' על 'בראשית רבה' עט, ט ד"ה כתיב אל יקנא) במעשיה הטובים של לאה, ואמרה "אם לא שהיתה צדיקה ממני לא היתה זוכה לבנים (בראשית רבה' עא, ו, רש"י בראשית ל, א) מיעקב", כלומר שלא היתה מזדמנת להזדווג לו כלל שהרי הוא לא היה חפץ בה. אך בעבור צדקותה זכתה להיבנות מאותו הצדיק בזרע כשר והגון, ונעשה לה נס מן השמים שלא הכיר אותה כל אותו הלילה (נור הקדוש' על 'בראשית רבה' עט, ט ד"ה כתיב אל יקנא).

אדם שחפץ בחיים יסלק וירחיק ממנו את הקנאה עד הקצה האחרון

אין בין כמות המלאכים של מעלה שום קנאה (ישמן הטוב' וזקן אהרן' בחלק 'ישמן הטוב' פרשת שמות על הפסוק 'ואלה המשפטים') **ואם מוזכר בדברי רבותינו עניין קנאה במלאכים, היא איננה קנאה ממש הנוולדת מסיבת החומר אלא היא מסמלת על הפסק השגת מעלה כלשהי או שפע ממנו יתברך, ולאחר המעשה עצמו היא מכונה בשם 'קנאה'**. אך היא איננה קנאה הנמשכת מעצמותם כמו אצל בשר ודם. וכן תאוות המלאכים להשיג את מדרגת המלאכים הגדולים מהם כמו 'חיות הקודש' נושאי הכסא, גם נקראת בחינת 'קנאה' אף שאיננה קנאה ממש הנמשכת מהחומריות. וכן הוא במקומות שהזכירו רבותינו שהמלאכים התקנאו בעם ישראל (ידו ככל' למחבר 'שבט מוסר' אות שסט ד"ה עוד דע) כמו במעמד הר סיני ששם התקנאו המלאכים ואמרו לפניו 'רבונו של עולם! חמדה גנוזה שיש לך בשמים אתה נותן לבני אדם בעלי טומאה בעלי זיבה בעלי יצר הרע! 'ה' אֲדַגְּנִינוּ מֶה אֲדִיר שִׁמְךָ בְּכֹל הָאֶרֶץ אֲשֶׁר תִּנְהַה הוֹדֵךְ עַל הַשָּׁמַיִם" (תהלים ח, א) " (ראה ידעתי זקנים' בראשית יח, ח) (ידו ככל' למחבר 'שבט מוסר' אות שסט ד"ה עוד דע' מדרש בשם רבינו בחי'י). **ואדרבא מטעם זה עצמו לא ניתנה התורה למלאכים, לפי שה' יתברך חפץ שיעבדו אותו בעולם הזה ויתגברו על היצר הרע של 'מדת הקנאה'** (ישתי ידותי' לר' אברהם חזקוני פרשת תצוה ד"ה ולכן הלב ששמו).

וכן אין קנאה בין נשמות ישראל השוכנות למעלה כי מדה זו של הקנאה היא 'חיצונית' (ידרך חכמה' למהר"ל פוחוביצ'ר נתיב לב הענוה דף סד ע"א אות טו) **שהרי כל הנאות העולם הזה שבני האדם מקנאים בהם הוא מחלק ה'קליפה'** (זיקוקין דנרא' על 'תנא דבי אליהו רבא' פרק ב ד"ה והשתא איש שהלוח ש שדרה), **ומשום כך אין למדת הקנאה מקום למעלה** (ידרך חכמה' למהר"ל פוחוביצ'ר נתיב לב הענוה דף סד ע"א אות טו) **מעין זה היה בדור המדבר הנקרא 'דור דעה', שכולם היו אוכלים שם בשווה את המן שירד מן השמים ולא היו צריכים לשום משא ומתן, וכן כולם ישבו בשווה באהלים והתרבתה התורה, וכך לא היה איש מקנא לרעהו בתאוות העולם הזה** (זיקוקין דנרא' על 'תנא דבי אליהו' פרק בא אות טו בפירושו). **ומה שאמרו רבותינו שבגן עדן התחתון כל אחד נכוה מחופת חברו** (ראה גמ' בבא בתרא דף עה ע"א בשם רבי תינא), **אין הכוונה לקנאה ממש, אלא שכל אדם שם אוהב את חברו שזכה לְמַעֲלָה ההיא הגבוהה ממנו על ידי מעשיו, והוא מתבושש בחושו שהיה ראוי גם הוא להגיע למדרגה ההיא שיאיר בו האור העליון יותר ממה שיש לו, לפי שכל חשק הצדיקים בגן עדן הוא לאור הזה** (ראשית חכמה' שער הענוה תחילת פרק ב ד"ה טעם אהבת החברים).

אדם שמקנא בחברו בעולם הזה פוגם למעלה (ארבע חרשים' פרק כד קנאת אפרים דף מח ע"א ד"ה הנה הקנאה). **ומי יוכל לספר את גודל רעת הקנאה** (פלא יועץ' ערך קנאה ד"ה קנאה היא) **שהיא חמורה כמעט יותר מכל החטאים** (ארבע חרשים' פרק כד קנאת אפרים דף מח ע"א ד"ה הנה הקנאה). **לכן אדם שהוא חפץ בחיים יברח ממנה** (פלא יועץ' ערך קנאה ד"ה קנאה היא). **ועוד אדם שמקנא פוגם בלבו כי מכניס שם את 'הקליפה' וגורם לנפשו השורה בלב להסתלק, וכאילו הכניס 'צלם' עבודה זרה בתוך 'קודש הקודשים' שבמקדש וסילק משם את השכינה** (ראשית חכמה' שער הקדושה פרק ז ד"ה ובשער היראה, ירך חכמה' נתיב ה' הקדושה דף כא ע"א אות ג ד"ה וקודם). **וחלילה לאדם לעשות כך, אלא יזהר שיהיה לבו כלי קדוש שבו תשרה השכינה, ולא תמצא השכינה חלילה פגם חיצוני שידחה אותה** (ראשית חכמה' שער הקדושה פרק ז ד"ה ובשער). **על כן נכון שיתרחק האדם מהקנאה עד הקצה האחרון ולא יחוש שעל ידי כן לא יבוא לקנא ביראת ה', אלא יפעל על מנת לעקור ממנו את מדת הקנאה** (נור ברקת' על הלכות פסח סימן טסג אות א ד"ה הנה).

ראוי לאדם שיהיה שמח בחלקו אף אם חלקו הוא מעט (ישערי קדושה' למהר"ו חלק ב שער ד ד"ה הקנאה היא גרמה). **ואם מקנא האדם ביופיו של אחר או בגבורתו או בעושרו הרי זה מראה שאינו חפץ במה שגזר עליו ה' יתברך, והוא דומה לעבד שיש לו תלויה על מעשה אדונו ואין הוא עבד נאמן. לכן אין לאדם להתרעם על הבורא יתברך לפי שכל מעשיו ישרים ונכונים ואין להרהר אחריו** (ראשית חכמה' שער הענוה פרק ז ד"ה הקנאה באה). **ואם אדם זוכה שיש לו 'לב טוב' הרי שאין לו קנאה על שום אדם אחר** (וכד הקמח' לרבינו בחיי בערך קנאה ד"ה חיי בשרים). **ויש נוהגים להתפלל על סילוק עניין הקנאה בסוף תפילת העמידה "יהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי שלא תעלה קנאת אדם עלי ולא קנאתי על אחרים"** (מתוך סידור בנוסח ספרד). **ועתיד הקב"ה להסיר את הקנאה מהעולם ואחריה יבוא משיח בן דוד שנאמר "וסרה קנאת אפרים וצָרְרִי יהוּדָה יִפְרְתוּ אֶפְרַיִם לֹא יִקְנֵא אֶת יְהוּדָה ויהוּדָה לֹא יִצָר אֶת אֶפְרַיִם"** (ישעיה יא, ג) (ישערי קדושה' למהר"ו חלק ב שער ד ד"ה הקנאה היא גרמה) **במהרה בימינו, אמן.**

העלון גם לעילוי נשמות: יחזק בן ברקיה חבר יחזק שלמה בן שרה ת.נ.צ.ב.ה.	העלון גם לעילוי נשמות: מאיר בן משה ז"ל, ויתן בן שמואל ז"ל, ברטה בתיה בת מאיר ז"ל, חיים בן ליב ז"ל, מרים בת שמואל ז"ל ת.נ.צ.ב.ה.	העלון גם לעילוי נשמות: שרה טיילב בת עזיזה ז"ל ת.נ.צ.ב.ה.	העלון גם לעילוי נשמות: ציונה שושנה בת חנה במון אליהו בן נאבקר ה"ח יהי כחשוי ישיא חיים הטובות שלהם ת.נ.צ.ב.ה.	העלון גם לעילוי נשמות: אהרן בן עזיזה ארלט עליה בת פורטון מסעודה ת.נ.צ.ב.ה.	העלון גם לעילוי נשמות: יוסף מנחם בן אהרן מננה מלך בת מנשה ז"ל ליבת משפחת מייסון ת.נ.צ.ב.ה.	העלון גם לעילוי נשמות: רחל בת גרשון הנוולדת משרה אשת דוד תקציט בן שמואל ת.נ.צ.ב.ה.	העלון גם לעילוי נשמות: אלהו בן גלצ'י ת.נ.צ.ב.ה.	העלון גם לעילוי נשמות: תחילת יחודית בת ורדה ורטישה וכל משפחתה ניתן להקדיש את התלון לרפואה או לעילוי נשמת בטי' 675933-052 וכו' ניתן לקחת תרומות מאותו תלון את התלון במילי tora.haim@gmail.com
--	---	--	--	---	---	---	---	---